

hagy, úgy a használati jog visszaszáll arra, akit a jog, amelynek használatáról szó van, a maga lényegében illet.

Az osztrák szerzői törvény szerintünk indokolatlanul túlozza az átruházhatatlanság kimondásával a szerzővédelmet és azáltal, hogy az átruházhatatlanságot cogens jogszabállyá teszi, a jog értékesítésénél szükségtelen nehézségeket támaszt, ami a szerzőre is hátrányos. Mindezekért az új osztrák szerzői törvényt ebben a vonatkozásban nem tartjuk követésre érdemes példának, hanem a szerzői törvényünk 3. §-ában foglalt jogelv és az ennek alapján kifejlődött bírói gyakorlat változatlan fennmaradása mellett foglalunk állást.

Dr. Trebits Herbert.

Különvagon megtérítése különvagonból.

Házassági vagyonjogunk egyik legvitásabb kérdése, a közszerzemény mikénti kiszámítása és ill. megosztása, úgylátszik, az utóbbi években nyugvópontonra jutott és a harcból, melyet a reálemélet a vagyonérték elmélettel folytatott, győztesnek utóbbi került ki, bár bizonyos vonatkozásokban a reálemélet is megtartotta actualitását.

Az utóbbi évek gazdasági válsága újabb problémákat tett időszerűvé. A magángazdaságok rentabilitásának rohamos csökkenése, az egyes családok háztartásának „nyereség-veszteség számláján“ mindinkább állandósult és a „törzstőkét“ emésztő veszteség — különösen a válság óta kötött házasságoknál — a közszerzemény megosztását időszerűtlenné tette, mert közszerzemény egyszerűen nincs; ellenben a házasság megszűnésekor, vagy esetleg korábban is, a házaseleknek éppen azt kell konstatálniok, hogy különvagonaikban is kisebb-nagyobb apadás állott be.

A házastársak vagyonrendezése ilyenkor azt a kérdést veti fel: közszerzemény hijján lehet-e helye a házastársak különvagonaiban bekövetkezett egyenlőtlen apadások kiegyenlítésének, és ha igen: milyen elvek szerint történjék a házaselek hiányzó különvagonainak eme kölcsönös megtérítése?

A probléma megoldása — igénytelen nézetünk szerint — ama házassági vagyonjogi kérdés eldöntésétől függ, hogy miben áll a házaseleknek a házassági terhekhez való hozzájárulási kötelezettsége. A különvagonok megtérítése iránti követelési jog ugyanis azok felhasználási kötelezettségétől függ. Valamely házastársnak ugyanis csak az esetben lehet joga a másik házastárstól különvagonának megtérítését követelni, ha különvagona — részben, vagy egészen — annak ellenére lett a házassági terhek viselésére fordítva, hogy ő c terhekhez való hozzájárulásra kötelezve lett volna.

Házassági vagyonjogunk a férj kizárólagos házassági teherviselési kötelezettségének elvi alapján áll és a feleségének sem va-

gyona, sem jövedelme tekintetében — általában — nem jön. ¹⁾, ²⁾).

Ha a házassági teherviselés kérdésének behatóbb vizsgálatába nem bocsátkoznánk, úgy már kimondhatnók a tételt: minthogy a nő a házasság terheit viselni nem köteles, ezért nem köteles túrni azt, hogy a terhek vagyona rovására fedeztessenek s ezért a női különvagyon megtérítése iránti jogot minden esetben, a férj különvagyónának megtérítése (t. i. a nő különvagyonából megtérítése) iránti jogot semmi esetben sem ismerhetnők el. Az a praemissa azonban, hogy a házasság terheit feltétlenül a férj viseli, helytelen, így helytelen a conclusio is; ezért a kérdést további vizsgálat alá vesszük. (Megjegyezzük, hogy itt kizáróan a házassági *életközösség* alatti házassági teherviselésről pl. nőtartásról stb. van szó, mert hiszen a vagyoni viszonyok végleges rendezése, ha a házassági életközösség megszűntekor minden esetben még nem is bír actualitással, de az eme időpont szerint történik.)³⁾

A férj feltétlen teherviselési kötelezettségének merev elvét bírói gyakorlatunk itt-ott áttörte és egyes konkrét esetekben a feleség vagyónának a jövedelmét is — ha a méltányosság úgy kívánja — figyelembe veszi, minthogy a feleség köteles „férjét keresetében kizemunkálással támogatni, sőt köteles önállóan keresni s a *házassági terhek viseléséhez vagyona jövedelméből is méltányosan hozzájárulni, amennyiben életviszonyaik mindezt így kívánják.*“⁴⁾, ⁵⁾, ⁶⁾

Annak a kérdésnek részletes megvitatása azonban, hogy melyik az a szükséghelyzet („amennyiben az életviszonyok mindezt így kívánják“), ahol a feleség is tartozik már a házassági terhekhez jövedelmével hozzájárulni, — tudomásunk szerint — jogirodalmunk.

¹⁾ „A férj, mint a család feje, köteles a házassági terheket viselni.“ (Szladits: „A magyar magánjog vázlata“ 1935. kiad. II. 341. o.)

²⁾ „A férjnek neje irányában fennálló törvényes tartási kötelezettsége anyagi szabályaink értelmében nincs attól feltételezve, hogy a feleségnek van-e keresménye, vagy vagyona, amiből megélhessen. hanem ebben az irányban, az mint *feltétlen kötelezettség* áll fenn...“ (C. P. VI. 4831/1917. M. dt. XII. 101.)

³⁾ Egyébként pedig a férj házassági teherviselési kötelezettsége a házassági életközösség megszűnésével megváltozik, mert pl. ily esetben a férj feltétlen nőtartási kötelezettsége módosul. (V. ö. M. M. T. 118. §. 2. bek. Ht. 90. §. 1. bek.)

⁴⁾ Szladits: „A magánjog vázlata“ 1935. kiad. II. rész 342. old. ut. bek. (A M. M. T. 116. §-ának szövszerinti idézete.)

⁵⁾ „Jogszabály ugyan, hogy a nő férje vagyoni viszonyainak megfelelő ellátást van jogosítva férjétől követelni, de viszont az is jogszabály, hogy a *feleség férje sorsában osztozni tartozik.*“ (C. I. 549/1900. I. Szladits—Fürst: „Magyar bírói gyakorlat“ 1935. kiad. Magánjog. I. 230. o.)

⁶⁾ A legpregnansabb pedig a következő határozat: „... a házassági együttélés tartama alatt a nő *különvagyónának jövedelme épp úgy, mint a férj különvagyónának jövedelme a közös háztartás szükségleteire fordítandó...*“ (C. I. 397/1898. Meszlényi: Személyi és családjog. Grill-féle 1931-es kiadás, 524. old.)

vagy joggyakorlatunk bele nem bocsátkozott; nincs nevezetesen tisztázva az, hogy a feleség e hozzájárulási kötelezettsége már a férj jövedelemforrásának nagymérvű csökkenésével, vagy csak teljes kiapadásával, vagy pláne csak akkor válik-e actualissá, amikor már a férj vagyonát is felemésztették a házassági terhek.⁷⁾ Már pedig — nézetünk szerint — ennek mikénti eldöntésével függ össze — amint már előzően említettük — a hiányzó különvagyonok kölcsönös megterítésének kérdése. Jóllehet tehát a problémával magával jogéletünk alig foglalkozott, álláspontját azonban e tekintetben mégis megállapíthatónak véljük abból, hogy a közszerzeményből, tehát a nő jövedelméből is, megterítendő előbb a férj különvagyona is és csak a többlet esik közszerzeményi megosztás alá. Ebből ugyanis azt következtethetjük, hogy a feleség már akkor köteles a házassági terhekhez jövedelmével hozzájárulni, amikor a férj jövedelme megszűnt, tehát mielőtt még a férj különvagyonának felhasználására kerülne sor.^{8), 9)}

Vizsgálódásunk irányában most már egy lépéssel továbbhaladva, felmerül a további, utolsó kérdés: vajon ha a nő jövedelme sem fedezi a házassági terheket, miként szavatol azért a házastársak törzsvagyona; pontosabban: felel-e ily esetben a feleség különvagyona is és ha igen, mily arányban?

Irodalmunk arra az álláspontra látszik helyezkedni^{10), 11), 12), 13),}

⁷⁾ E ponton egyébként esetleg már a férjtartás esete állna be.

⁸⁾ Egyébként a 6. alatti jegyzetben közölt magában álló határozat is kifejezetten erre utal.

⁹⁾ Ez az álláspontja a német BGB-nak is, amely amellet, hogy szintén a férj házassági teherviselési kötelezettségét mondja ki elvékint, (1938. és 1427. §§.) emellet — általában — a férjnek a nő különvagyonán hasznélvezeti jogot biztosít, (az ú. n. „eingebrachtes Gut“-ot: 1363. §.) és ott is, ahol bizonyos vagyontárgyakat („Vorbehaltsgut“) kivesz a férj hasznélvezete alól, kimondja ezekre vonatkozóan is a tételt, hogy „die Frau hat jedoch einen Beitrag zur Bestreitung des ehelichen Aufwandes nur insoweit zu leisten, als der Mann nicht schon druch die Nützingen des eingebrachten Gutes einen angemessenen Beitrag erhält“: 1371. §.

¹⁰⁾ V. ö. Szladitsnak a fenti 4. jegyzet kapcsán idézett megállapítását.

¹¹⁾ Sztehló Kornél kifejezetten tiltakozott a Magyar Polgári Törvénykönyv tervezetének 131. §-a ellen, mely úgy rendelkezett, hogy „a házassági terhek viselése a férj részéről, nemkülönben az ahhoz történt járulás a nő részéről: a közszerzeménynek a terhe“; e §-t Sztehló igazságtalanannak tartotta, „mert a házassági terhek viselése nem egyenlően terheli a házastársakat. A férj köteles a feleséget és a gyermekeket eltartani, a nő kötelessége csak feltételes. Ha tehát a férj különvagyonát a házassági terhek viselésére elköltötte, ezzel a férj csak kötelességét teljesítette, míg a nő különvagyona elköltésével talán kötelezettségén túlment.“ Ezért a különvagyon e megtérítési kötelezettségét indokolatlannak tartja. (Sztehló Kornél: „A házassági vagyonjog a Magyar Polgári Törvénykönyv tervezetében“, 1901-es kiad. 59. old.)

hogy a feleség a házassági terhekhez csak jövedelmével tartozik hozzájárulni, vagyonával azonban nem. („Frauengut schwindet nicht“)¹²⁾

A magunk részéről viszont — ellenkezőleg — úgy véljük, hogy amennyiben elsősorban a férjnek, másodsorban a nőnek a jövedelme a házassági terhek viseléséhez nem elegendő, akkor e terhek a házastársaknak — tehát a feleségnek is — különvagyonaiból — mégpedig ezek arányában — legyenek fedezendőek. Nem tartjuk ugyanis a házasság céljával összeegyeztethetőnek a nőtartásnak, de általában a férj által való házassági teherviselésnek oly túlzott mérvű kötelezettségét, hogy e terheket a férjnek még különvagyona árán is fedeznie kelljen, anélkül, hogy ahhoz a feleség saját vagyonából aránylagosan hozzájárulni köteles ne legyen.¹³⁾ És különösen indokolatlan

¹²⁾ „... a férj feltétlen. nőtartási kötelessége nemcsak neje táplálását és ruházatát, de orvosi és temetési költségeit is felöleli s ezeknek egyenértékét másnak sem személyétől, sem vagyonától nem követelheti a férj. Ha tehát az ápolási költségek a jövedelemből nem fedezhetők, akkor azok elsősorban a férj törzsvagyonát ... kell, hogy terheljék, csak ilyenek nem létében, végszükségben lehet a hozományhoz hozzájárulni.“ (Jancsó György: „Házassági vagyonjog“, Fodor magánjog IV. köt. 529. old.)

¹³⁾ Ugyancsak elvi élel mondja ki a tételt Grosschmid („Magánjogi tanulmányok: Indokolás a családjog V. és VI. fejezetéhez“, 1901-es kiad. 858. old.): „A férj kezére jutott női vagyonállagért éppen úgy felel, mint más vagyonkezelő. Az, hogy a vagyont a házassági terhek viselésére elköltötte, mentségül nem szolgálhat. A magáét költötte el, nem a nőét. Mindaddig, míg a férj vagyonában a nő számára kielégítési alap van, a vagyonapadás a férj terhére esik. Ha pedig nincsen, akkor is a férj az elköltött női vagyon állagáért adóssági felelősségben marad.“

¹⁴⁾ Más a férjtartás esete, mely a férj *vagyontalansága és kereksképtelensége esetén áll be.*

¹⁵⁾ „A férj a nejeének betegségére fordított nagyobb, a hozományt is túlhaladó összegekre nem hivatkozhatik a hozomány visszadása iránti perben, minthogy a férjnek törvényszerű kötelessége nejét ellátni; azonban a férj hivatkozhatik ezekre igenis akkor, ha ezen költségek a házasság alatti közös jövedelmekből ki nem kerültek, s azok miatt törzsvagyona csorbát szenvedett.“ (C. 4101/1883. Dtár. Uj folyam. VII. köt. 1. sz.); hasonló értelemben: C. I. 4341/1926.: Magánjogi Dtár IX. 131. jegyzet: Ezek a határozatok álláspontunkat támogatják. — V. ö. továbbá „Mit Eingehung der Ehe begeben sich die Eheleute eines Teils ihrer persönlichen Freiheit. Es widerspricht dem Wesen der Ehe, wenn sie trotzdem volle Freiheit in ihren Vermögensangelegenheiten behalten und damit einem wesentlichen Teil ihrer Daseinsfundamente... von dem Bindungen der Ehe ausgeschlossen“ (Adolf Dassler: „Grundregeln des ehelichen Güterrechts, ihre Würdigung und Richtlinien für ihre Reform“ című műve. 1932-es kiad. 11. old.) Valamint „Wenn §. 1389. Abs. 1. dem im gesetzlichen Güterstande lebenden Manne die Verpflichtung auferlegt, den ehelichen Aufwand zu tragen, so ist damit nicht ausgeschlossen, dass auch die Frau aus ihrem Stammvermögen hierzu Beiträge leistet“ (R. G. IV. 250/08. L.: „Das Bürgerliche Gesetzbuch“ dr. Busch etc.-tól 1928. IV. köt. 120. old.)

és méltánytalan ez a mai kor ama társadalmi strukturája mellett, ahol a nő a gazdasági életnek a *férjével mindinkább egyenrangú tényezőjévé* válik, ahol is a feleség mint „gazdasági alany“ is a házasságban a férjjel általában egyenlővé lett.

Szerény álláspontunkat látszik azonban támogatni a joggyakorlat akkor, amikor az elégtelen közszerzeményből a különvagyonok *aránylagos megtérítését* rendeli; mert az „aránylagos“ megtérítés nyilván a nőnek a házassági terhekhez különvagyonából való aránylagos hozzájárulását jelenti.

Bíróságaink állandó gyakorlata — mint említettük — hogy ha a közszerzeményből mindkét házastárs különvagyona teljes egészében nem pótolható, akkor ez esetben a különvagyonok aránylagos megtérítésének van helye.¹⁶⁾ Joggyakorlatunk azonban az aránylagos megtérítés elvét kifejezetten „közszerzeményi“ vagyonból való megtérítés esetére mondja ki, tehát oly esetre, amikor tényleg vannak közszerzeményi jellegű ingóságok¹⁷⁾, melyek a hiányzó különvagyonoknak megtérítésére „várnak“.

Felvetődik azonban gyakran a probléma: mi történjék akkor, ha nincs közszerzemény¹⁸⁾, ha nevezetesen a házastársak birtokában nincsenek oly dolgok, melyek eredetüket tekintve közszerzeményi jellegűek, hanem *csak különvagyontárgyak léteznek és emellett az egyik házastárs különvagyona csak aránylag kis részben, vagy egyáltalán nincs meg, míg ezzel szemben a másik házastársé aránylag nagy részben, vagy teljes egészében megmaradt?* Vajjon fennforog-e ily esetben is bizonyos megtérítési kötelezettség a különvagyonnal nem rendelkező házastárs javára?

Bíróságaink a konkrét esetekben a vagyonmegosztást legtöbbször úgy eszközlik, hogy mindenekelőtt kiadják a természetben meglévő különvagyonokat tulajdonosaiknak¹⁹⁾, ²⁰⁾, minthogy a külön-

¹⁶⁾ Mégpedig nem a hiányzó, hanem az *egész* különvagyonnak arányában (l. Ludwig Rezső: „Közszerzemény“: Jogállam XXXIII. évf. 7—8. sz.)

¹⁷⁾ Tehát a joggyakorlat itt a reálemeléttel operál (v. ö. pld. C. P. I. 369/1929. vagy C. P. I. 2042/1932. Szladits—Fürst i. m. 274., ill. 275. old.)

¹⁸⁾ Itt mi is a reálemélet szerinti közszerzeményre gondolunk, mert hiszen végeredményben, a vagyonérték elmélet alapján állván, az előző bekezdés esetében sem beszélhetünk tulajdonképen közszerzeményről, mert hiszen a házaspár vagyonának értéke a különvagyonnak értékét meg nem haladja. Mint láttuk azonban, bizonyos esetekben a joggyakorlat visszanyúl a reáleméletre.

¹⁹⁾ Ezt tartja Szladits professzor is a követendő eljárásnak (l. i. m. 352. old. ut. bek.).

²⁰⁾ „... kizárólag tulajdonul igényelheti minden házaspár azt, ami a házasság előtt szerzett vagy az alatt öröklött dolgaiból természetben megvan: mert hiszen ezen dolgok a közszerzeményhez semmikép sem tartoztak.“ Imling: „A közszerzeményi jog kérdéséhez“ (Jogtud. Közl. 1876. évf. 28. sz.).

vagyón, ha természetben megvan, minden esetre természetben adandó ki.²¹⁾ Kérdés azonban, hogy e különvagyontárgyak²²⁾ nem szavatolnak-e a másik házastárs meg nem lévő különvagyonaért? Igénytelen nézetünk szerint igen, szavatolnak, mert, ha — jövedelem hiányában — a házastársak különvagyonukból ezek arányában kölcsönösen tartoznak a házassági terhek viseléséhez hozzájárulni és ha valamelyik házastárs eme aránylagos hozzájárulási kötelezettségének mégsem tett eleget: úgy ő különvagyonát a házassági terhek viselésére kötelezettségén túlmenő mértékben felhasználó másik házastárs rovasára jogalap nélkül gazdagodott²³⁾; mely gazdagodást annak erejéig kiadni tartozik.

A budapesti kir. Itélőtábla nemrégiben kimondotta ítéletében, hogy „a házastárs a másik házastárs különvagyonában bekövetkezett hiányért soha és semmiféle körülmények között a maga különvagyonával felelőssé nem tehető. Es ezért és ennek megfelelően alakult is ki az az állandó ítélkezési gyakorlat, hogy a hiányzó különvagyoneért egyedül és kizárólag csak a házasság alatt szerzett vagyon felel“ és, hogy „az ági örökös öröklési jogát az örökhagyó házastársának valamely házassági vagyonjogi követelésével soha és semmiféle körülmények között csorbítani nem lehet.“²⁴⁾

Ugyanebben az ügyben azután a Kúria homlokegyenest ellenkező elvi álláspontra helyezkedett, kimondván, hogy elvileg igen is lehet helye különvagyonból megtérítésnek és „az a további kérdés, hogy közszerzemény hiányában az egyik házastársnak hiányzó különvagyona mennyiben térítendő meg a másik házastárs különvagyonából, a kölcsönös kiegyenlítés követelményeinek megfelelően a felek személyi és vagyoni viszonyainak, különvagyonuk mennyiségének, az abból hiányzó értékeknek és a hiányzó vagyon hova fordításának figyelembe vételével bírálendő el.“²⁵⁾ E konkrét esetben a Kúria azért utasította el felperest keresetével, mert a házastársak különvagyonának apadása megközelítően egyenlő arányú volt.

Az előbb idézett határozaton kívül — tudomásunk szerint — a Kúria csak még egy esetben foglalkozott — és pedig ugyancsak újabban — a problémával, amikor elvi élel kimondotta, hogy „nem lehetséges ugyanis, hogy az egyik házastárs különvagyona egészben megtérítés nélkül maradjon, csak azért, mert a házasság alatti szerzeményben fedezetet nem talál, holott a másik házastárs különva-

²¹⁾ Eltekintve attól, mikor a közszerzeménnyel összegyűlt és utóbbi tulsúlyban van.

²²⁾ ill. ezek értéke erejéig in personam maga a házastárs.

²³⁾ Szerintünk ez a „tartozatlan fizetésnek“ egyik sajátos esete; a fizetés „tartozatlansága“ azonban csak a posteriori — a végleges házassági „vagyonmérlegek“ felállításakor — lesz megállapítható.

²⁴⁾ P. X. 4142/1936.

²⁵⁾ C. I. 4090/1936. Jogi H. XI. évf. 131. jogeset.

gyona egészben, vagy részben megmaradt.²⁶⁾ Ebben az esetben a Kúria ugyancsak aránylagos — mégpedig a házastársak összes (tehát meglévő és hiányzó) különvagyoinak arányában való — megtérítést rendelt.²⁷⁾

A részünkről a fentiekben levezetett megtérítési elv tehát — úgy látszik — joggyakorlatunkban is kezd elismerésre találni.

Lássunk végül egy példát: A feleség különvagyona egy 1000 P értékű ingatlan, mivel szemben férje, B., birtokában a házassági életközösség megszűntekor vagyontárgyak nincsenek, jöllehet B.-nek is volt 9000 P értékű különvagyona; ez esetben B.-nek 900 P erejéig A. ellen követelési joga van. Ugyanis a házastársak meglévő és ill. megvolt különvagyoinak aránya 1000:9000=1:9, ezért A. különvagyonából B.-nek olyan érték térítendő meg, hogy ennek a megtérített értéknek és ez érték levonása után megmaradó különvagyoni értéknek aránya ugyancsak 1:9-hez legyen.

Dr. Öze Imre.

Adalékok a közkereseti társaság jogához.

A Kúria 1937. szept. 9-én kelt P. IV. 2423/1937. sz. ítéletének olvasásánál több érdekes jogkérdésre terelődik a figyelem:

I. Vitás a perben, hogy a közkereseti társaságnak ki volt a tagja, A., aki a társasági ügyletet kötötte, avagy az a betéti társaság, amelynek A. tevékenységét kizárólag szentelte. A. A. — a tényállás szerint — külön vagyonnal egyáltalában nem rendelkezett, a saját részére ügyleteket nem kötött, csupán a betéti társaság részére dolgozott és a közkereseti társaságban részesedést is a betéti társaságnak szerezte meg.

Az ítélet szerint ennek a tényállásnak csak „a betéti társaság tagjainak az egymás közti viszonyában” van jelentősége és a közkereseti társasággal szemben csak akkor, ha a közkereseti társaság a „szerződés megkötésekor ismerte volna és annak tudatában” A. A.-val csak mint a betéti társaság képviselőjével kívánt volna szerződni. A közkereseti társaság üzletvezető tagja azonban a benső viszonyról nem tudott, akarata A. A.-val társulásra irányult, a betéti társasággal kapcsolatot közömbösnek tartotta.

²⁶⁾ C. I. 2838/1935. Jogi H. IX. évf. 1106. jogeset.

²⁷⁾ Érdekes itt összehasonlítást tennünk a magyar és német „jogerzet” között, mely utóbbi a különvagyonnak az elégtelen közszereleményből megtérítésével ebben a vonatkozásban analóg „Fehlbetragsteilung” (BGB 1478. §.) jogintézményével nem az „aránylagos” megtérítést, hanem a hiányzó különvagyoni („eingebrachtes Gut”) értékének $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ részben való viselését tartja igazságosnak.